

ZALKA CSENGE VIRÁG

Arthur király esete a törpeszarvassal

Mesemondás a gimnáziumban

„Óvakodj a gimnazistáktól, ha kedves az életed.”

Nagyjából így foglalható össze a világ mesemondóinak egybehangzó véleménye – egyben az egyik legelső tanács, amit ezen ősi művészet őrzőitől kaptam zöldfülű kezdő koromban.

Már akkor sem értettem.

Eddigi pályafutásom során megszámlálhatatlanul sokszor szembesültem a ténnyel: az emberiség nagy része makacsul úgy gondolja, a mesemondás kizárólag gyerekeknek való. Úgy értem, *kis* gyerekeknek. Egy tizennégy éves felnőtt *férfi* avagy *nő* már nyilvánvalóan sokkal komolyabb dolgokkal foglalja el magát. Ezért aztán, ha valakinek esetleg a fenti intés ellenére kedve szottyán kipróbálni a tinédzser közönséget is, annak először a tanárok védőfalán kell keresztüljutnia. Akik általában vagy bizonytalanul pillognak, és óva intenek, hogy „ők jó gyerekek ám, de hát tinédzserek, nagyok már ők a mesemondáshoz, meg aztán olyan vadócok is, nehéz velük bánni, rövid a figyelmük, az ember a saját hangját se hallja, öt percnél tovább semmi sem köti le őket, zenét hallgatnak, kiabálnak, tiszteletlenek, hét fejük van és minden torkukból tüzet okádnak” – vagy kerek perec közlik, hogy alsó tagozat egy emelettel lejjebb, volt szerencsém.

Ami a mesemondókat illeti: legtöbbjük előbb mesélne karon ülő babának, mint gimnazistáknak – azoknak legalább még nem nőttek ki a fogaik, és így nem harapnak olyan fájdalmasat.

Pedig ha egyszer a Mesemondó már betette a lábát az osztályterembe...

*...nagyok már ők
a mesemondáshoz...*

A tinédzserek olyanok, amilyenek: zajosak, vagányak, önállóak, cinikusak, kíváncsiak, elfoglaltak, bizonytalanok, kreatívak, lelkesek, zárkózottak, titokzatosak, szeretetehesek, és alapjában véve nagyon, nagyon szeretni valók. A Mesemondó úgy bánik velük, mint a kismacskával: bele kell nyomni az orrukát a tejbe, hogy tudják, finom az.

A dolog nyitja a meseválasztás. Nem lehet őket akármivel lerohanni: ha a pockokra igaz, hogy az első felütéssel meg kell ragadni a figyelmüket, akkor a tinikre halmozottan az. Senki sem unja el

magát annyira könnyen, mint egy gimnazista, akinek jobb dolga is lenne, mint hetedik órában az osztályteremben üldögelni. A legtöbb esetben az ember azonnal elfelejtheti az „Egyszer volt, hol nem volt”-ot. Nagy szerencsénkre rengeteg olyan történet létezik, amik nem ezzel a mondattal kezdődnek...

*...a dolog nyitja
a meseválasztás...*

A mese univerzális műfaj; egy olyan nyelv, amely mindenkihez szól.

Ez azonban nem azt jelenti, hogy minden történet egyformán hat minden korosztályra. Ezen a ponton be kell vallanom, hogy talán egy kicsit önző dolog a

tinédzser közönségek iránti rajongásom: ők már

fogékonyak a kedvenc történeteimre, nem kell figyelni, értik-e amiről beszélek, nem kell vigyázni a szóhasználattal, nem kell óvatosan kezelni bizonyos témákat. Elő lehet rukkolni a legvagányabb, legpörgősebb, leglenyűgözőbb történetekkel. A klasszikusokkal és az egzotikumokkal.

Elárulok egy titkot: a tinédzserek félig már felnőttek, de félig még gyerekek; ennek ellenére abban a korban vannak, amikor már senki nem mesél nekik. Pedig nagy szükségük van rá. Azt hinné az ember, a legkönnyebben humorral lehet megfogni őket; talán csak az én elfogult véleményem, de én nem ezt tapasztaltam. A humor jó, a humor működik; de eddigi fellépéseim során mindig azok a történetek működtek a legjobban, amelyek *lenyűgözik* a közönséget. Varázslattal, váratlan fordulatokkal, feszültséggel, érzelmekkel, ismeretlen világokkal. Amúgy is ebben a közegben mozognak nap mint nap, romantikus filmeket néznek, akciójátékokat játszanak, zenét hallgatnak vagy szerelmes verseket írnak. Csak rá kell őket döbenteni, hogy a hagyományos történetek nem is állnak tőlük olyan távol.

A Mesemondó eddig bírta példálózás nélkül.

Orosz Tamás (9 éves, Bátonyterenye) rajza

Ott van például Arthur király. Mostanában nagyon népszerű. Az alapokkal mindenki tisztában van; ha erről megbizonyosodtunk, az már elég ahhoz, hogy ne kelljen mindent az elejéről kezdeni.

Azután kezdjük el az elejéről.

A népszerűség átka, hogy nagyon kevesen ismerik az eredeti történetet. Pláne nem úgy, ahogyan egy mesemondó elő tudja adni. Sir Gawain küldetése, hogy kinyomozza, „mi az, amire a világon minden nő a legjobban vágyik” évszázados történet, de mindig megragadja a közönség fantáziáját (a történet általában lelkes ötleteléssé fajul, és ez aztán egy olyan téma, ami sokat foglalkoztatja az adott korosztály gondolatait...). Merlin fiatalkora; a Vadóc Hölgy és a Törpe kalandjai; Sir Kai története, akinek el kellett viselnie, hogy idegesítő kisöccséből Minden Britek Királya lett... Só, bors, és egy kis mágia. A népszerűség nem véletlen.

Rengeteg hasonlóan sikeres történet van. A Halál és a Vörös Hajú Lány vadnyugati románca (ha helyes lenne egy mesélőnek kedvencet választani, hát nekem ez lenne az); a Fianna ír hősmondái; Charley Parkhurst hírhedt vadnyugati postakocsis igaz története (nem, a csattanót nem vagyok hajlandó elárulni); Sámuel, a mesemondó héber legendája... vagy a történet, mely kétség kívül a lista tetején foglal helyet, és a gimnáziumban nagyobb népszerűségnek örvend, mint az összes többi együtt: Törpeszarvas és a Világvége. Ez utóbbi indonéz import, jó néhány mesemondó kezén haladt keresztül, míg kis hazánkba érkezett, és töretlenül folytatja tovább világ körüli hódító útját. Az egyik iskolában, ahol megfordultam, még rajongói tábora is alakult.

Mert ha egyszer már teljes lett a bajszuk, a tinédzserek a lehető legjobb közösség, amit az ember csak kívánhat magának.

Mindig ugyanúgy kezdődik: az ember besétál az osztályterembe, és az első dolog, ami a tisztelt publikum arcán tükröződik, az, hogy „jesszusom, egy újabb kistanár?!”. Némi izgatott sugdolózással. Alapvetően bármilyen ifjú hölgy fura tarka ruhákban csak jobb lehet, mint a röpdolgozat, ez az egy szerencsém. Azután, amikor a tanár bejelenti, hogy itt bizony *mesemondás* fog történni, az osztály nagy része hasonló módon reagál: elvigyorodik, hátradől, lehasal aludni az asztalra, kibámul az ablakon, előhúzza a mobilt, és úgy tesz, mint-aki-ott-se-van. Sic.

Ez azért van, mert az általánosan elfogadott nézet szerint a „mese” gyerekeknek szól. Tény, a magyar szó jóval kisebb jelentéstartalommal bír, mint mondjuk az

angol *story*. A „történetmondás” pedig még nem bevett fogalom. Néha maga a tanár is kételkedik benne, megéri-e elvenni egy órányi értékes időt a tananyagtól néhány egyszerű kis mese kedvéért. Néha látványosan leül dolgozatokat javítani, újságot olvasni, vagy egyéb *hasznos* teendőket végezni. (Ilyenkor a mesemondó látványosan felül a tanári asztalra.)

Általában ez után következik a kedvenc részem: elkezdődik a történet, én pedig hátradőlök, és hagyom kibontakozni.

Már leszoktam róla, hogy aggódjak, működni fog-e majd; a nehéz munkát elvégezték előttem más mesélők generációi, nekem csak engednem kell, hogy a történet tegye a dolgát. És figyelni. Figyelni, ahogyan szép lassan felém fordulnak a tekintetek; felemelkednek a fejek az asztalról; ahogyan elhal a szöszmötölés, megjelenik egy mosoly, pillantások cikáznak padtól padig, „*te is azt hallod, amit én? Nem is rossz, mi?*”

Na, ez az a rész, ami minden pénzt megér.

Más országokban sok helyen a történetmondás már bevált része a gimnáziumi tananyagnak. Nem csak szórakoztatásképp, nem csak kuriózumként („*nézzétek, ilyen is van*”); sok helyen már rájöttek az ízére, a hasznára, megtalálták a módját, hogy beintegrálják a tanulási folyamatba.

Mert mennyivel jobban megragad a diák fejében, ha kerek történetben éli át a *történelem* nagy pillanatait (és a legszaftosabb részleteket); ha ízelítőt kap abból, milyen is az élő *irodalom*; mekkora sikerélmény, amikor

idegen nyelven hallgat meg egy egész mesét, és a végén felkacag a csattanón. És a sor nem áll meg a humán tantárgyaknál! Több oktatási programot kidolgoztak már élelmes mesemondók a természettudományokhoz is: az éjszakai ég legendáin keresztül tanítják a csillagászatot; hegyek, folyók, óceánok történetein át a földrajzot; természeti népek mítoszain, bennszülött meséken keresztül a biológiát; sőt, még a matematika és a fizika sem bújhat ki a mesemondók színes hálójából!

Mert a mesemondás *kapcsolat*: kapcsolat a tananyag egyes fejezetei között; kapcsolat diák és tanár között; kapcsolat felnőtt és gyerek között; kapcsolat az iskola írott tanulnivalói, és a Kinti Világ között. Segít a péntek hetedik óra világfájdalmát kíváncsisággá, kalanddá változtatni.

És ismét: miért is pont a tinédzserek?

Mert vannak sikertörténetek. Mert a kicsik mindig hálásak, és zajosak, és készpénznek veszik a mesét; de a 'fiatal felnőttek' (ahogyan egyes könyvesboltok polcain olvasható) már egészen másképp látják az egészet. Ha az ő tetszésüket elnyeri valaki, nincs annál nagyobb bók.

Mert jó érzés volt, amikor Törpeszarvast angol nyelven hallottam tőlük vissza (és a képe is kinn volt az osztályterem falán). Mert egy napig vigyorogtam, amikor a sokat emlegetett Péntek Hetedik után kirohantak utánam a folyosóra, és megkértek, maradjak ott, meséljem el azt is, amire nem jutott idő. Mert pirosra tapsoltam a tenyerem, amikor két nagyon-vagány tinédzser srác angolul rappelte el a Varázsbab történetét (ezt is én szállítottam nekik...). Mert egy tizennyolc éves úriember szájából kiesett a nyalóka, és észre sem vette, hogy koppant az asztalon.

Mert ha egyszer ráveszi őket az ember, hogy nyilvánítsanak véleményt, mindig előrukkolnak valamivel, amire érdemes odafigyelni. Több tonnányi ilyen jegyzetem van már.

Talán mert valahol még én is tinédzser vagyok.

Mesemondók, tanárok, mesekedvelők: szavazzátok meg a bizalmat a gimnazistáknak!

*...két srác
angolul rappelte el
a Varázsbab
történetét...*

*A Tarkabarka Hölgy, mesemondó
www.zalkacsenge.hu • http://tarkabarka.blogspot.com*